

A települési könyvtárak szakfelügyeleti vizsgálatának Győr-Moson-Sopron megyei tapasztalataiból*

Ebben az előadásban – a szervezők megítélésének eleget téve – a megyénkben eddig elvégzett települési könyvtári szakfelügyeleti vizsgálatok legfontosabb tapasztalatainak összegzésére teszünk kísérletet. A rendelkezésre álló húsz percet munkatársammal, Szalai Gábornéval megosztva szeretném felhasználni; úgy gondolom ugyanis, hogy a magam megyei vezető szakfelügyelői „látószöge” mellett érdekes lehet a területi feladatokat szervező, szakfelügyelői munkát nem végző kolléganőm tapasztalata is. Amíg magam a szakfelügyeleti vizsgálatok alkalmával tapasztaltokról, valamint az azokra érkezett közvetlen reagálásokról szólhatok, addig ő arról is számot adhat, milyen hatása volt – volt-e hatása? – a szakfelügyeleti vizsgálatnak egy-egy településen.

Győr-Moson-Sopron megyében 2002-ben 24, az azt követő esztendőben évente 29-30 könyvtári szakfelügyeleti vizsgálat elvégzésére került sor; így 2006 decemberéig 140 községben történt meg a vizsgálat. Ehhez ez év első félévéből további 16 települési könyvtár helyzetét ismerhettem meg, így e sorok írásakor 156 község könyvtári helyzetéről nyerhettem képet – azaz a megye 173 községének közel 90 százalékáról. A vizsgálatok döntő hányadát négy megyénkbeli szakfelügyelő végezte el; a fennmaradó mintegy másfél tucatnyi szakfelügyelet elvégzéséhez öt Veszprém megyei „vendégmunkás” segített be – kizárólag az első két esztendőben. A megyei vezető szakfelügyelő az első két évben Tuba László volt; magam 2004 óta végzem az e megbízással járó teendőket.

A mennyiségre is tisztességes dokumentumhalmazt látva azonnal felmerülhet a kérdés: lehet-e 156 községi könyvtár vizsgálatának dokumentumaiból összegzést készíteni? A kérdés megválaszolása előtt néhány nehézségre mindenképpen szeretném felhívni a figyelmet:

- Bár a „menet közben” szerzett tapasztalatok hasznosításának szándéka dicsérendő, sajnálatos tényként említem, hogy a könyvtári szakfelügyeleti vizsgálat alapjául szolgáló kérdőív a 2002. évi indulás óta több ízben is változott: újabb kérdésekkel egészült ki, illetve a válaszadási lehetőségek köre bővült, módja módosult – így a 156 kérdőív számszerűsíthető adatainak összegzése nem minden esetben lenne elvégezhető;

* Az itt következő két előadás 2007. november 7-én hangzott el Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban megrendezett Országos szakfelügyeleti konzultációs napon.

- További gondot jelent, hogy az információk egy része a kérdőívhez fűzött, a szakfelügyelő által papírra vetett szöveges megjegyzésekben található – ezek összesítése szinte teljességgel lehetetlen.
- Felgyorsult világunkban nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tény sem, hogy a szakfelügyeleti vizsgálat egy könyvtár működése szempontjából csak „pillanatfelvételt” rögzíthet, az időpontot megelőző történések elbeszélésével – könnyen előfordulhat, hogy a vizsgálat után néhány hónappal már lényeges változások történnek a könyvtár helyzetében (amint arról később nem ritkán értesülünk...).

Az elemzés nehézségeit még hosszan sorolhatnám; ehelyett azonban néhány olyan lényeges – időközben bekövetkezett – változásra szeretnék utalni, amelyek megítélésem szerint jelentős mértékben befolyásolták a szakfelügyelet helyzetét, feladatait.

Vannak a könyvtári szakfelügyeleti kérdőívnek bizonyos pontjai, amelyek esetében az öt és fél év során felvett adatokat számszerűleg már csak azért sem érdemes összesítenünk, mert a közben lezajlott ellentétes irányú folyamatok miatt az adatok szinte „semlegesítik” egymást. Ilyennek érzem például a könyvtárak – és a fenntartók – viszonyulását a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékéhez. Az ennek vezetéséről rendelkező 64/1999. (IV. 28.) Kormányrendelet megjelenése után megindult a küzdelem a „felkerülés” érdekében: 2000 júniusában megyénkből már 35 községi könyvtár szerepelt e jegyzéken, és számuk folyamatosan növekedett a következő esztendőkből is. 2002-től az újjászervezett szakfelügyeleti vizsgálatok során a szakfelügyelők ugyancsak erre bíztatták azon településeket, ahol a működési feltételek némi javításával, de mindenképp az „alaplokumentumok” elkészítésével, illetve megújításával ez a cél elérhetőnek mutatkozott. A folyamat eredményeképpen 2004 decemberében megyénkből 137 községi könyvtár és 3 „községi fiókönyvtár” szerepelt a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékén – azaz mindössze 36 községi könyvtár nem! Ez utóbbi adat azt is mutatja, hogy a szakfelügyelők nem „mindenáron” szorgalmazták a felkerülést – jónéhány esetben éppen azt fogalmazták meg, hogy a fenntartó aligha tudja teljesíteni a nyilvános könyvtárral szemben támasztott törvényi előírásokat; ugyanakkor tagadhatatlan, hogy a 137 községi könyvtár felkerüléséhez jelentős mértékben hozzájárult a szakfelügyelet „hozzáállása” is.

A 2005 nyarától, a többcélú kistérségi társulásokon keresztül lekérhető könyvtári normatív támogatással megnyíló új lehetőségekről és azok hatásáról itt és most aligha kell részletesebben szólnom; csupán arra szeretnék utalni, hogy ezek lényeges változásokat kellett eredményezzenek a szakfelügyelet szemléletében is. 2005 őszén már „óvatosabbak” voltunk a „Jegyzék” ügyében, a következő év elejétől pedig már alternatív megoldási lehetőségként fogalmaztuk meg a nyilvános könyvtár fenntartását – részletezve az ezzel járó feladatokat és kötelezettségeket –, illetve a könyvtári szolgáltató hely szolgáltatás megrendelésével történő működtetését. Aligha hihetjük, hogy az azóta bekövetkezett – Szalai Gáborné által részletesebben ismertető – változások a mi szemléletváltásunknak tudhatók be; abban viszont biztosak lehetünk, hogy némi szerepe annak is volt ezekben!

Másik fontos kérdésként szeretném említeni a települési könyvtárak szervezeti formájában bekövetkezett változásokat, illetve egyáltalán: a szakfelügyelet viszo-

nyulását a szervezeti formához. A vizsgálatok újraindulásakor megyénkben a legtöbb községi könyvtár szervezetiileg önálló intézményként működött; viszonylag alacsony volt a más intézménnyel összevontan működő községi könyvtárak száma. A korábbi évek szakfelügyeleti vizsgálatainak dokumentumaiban gyakran találunk utalást arra: a kisebb településeken – az erők szétforgácsolása helyett – célszerű lenne a községi és az iskolai könyvtár integrációja! Az említett szempontot elfogadva azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül az integráció veszélyeit sem: a működéssel kapcsolatos problémákra, a felnőtt lakosság „odaszoktatásának” nehézségeire vagy az iskola tetőterében elhelyezett integrált könyvtár megközelítésének az idősebbek számára sokszor lehetetlen voltára itt csak utalva, pusztán egyetlen problémát szeretnék kiemelni: a községi iskolák megszűnésének az utóbbi években, sajnos, egyre inkább felgyorsuló folyamatát! Az általános iskola megszűnése – és ennek következményeként az épület esetleges funkcióváltása – nem csupán a könyvtár szervezeti formájának megváltozásához vezethet, de kényszerű költöztetését is jelentheti!

Az erők egyesítésének jegyében születtek a könyvtár és a teleház, vagy a könyvtár és az eMagyarország-pont egymás közelében történő elhelyezését, esetleg a ket-
tő egyesítését szorgalmazó szakfelügyelői javaslatok is. Megvalósításukra – amint a példák-ból látni fogjuk – jó és kevésbé elfogadható megoldások egyaránt születtek...

A szakfelügyelet által megfogalmazott javaslatok sorát idő hiányában nem részletezhetem; azok néhány fontosabb csoportjára, illetve az időközben bekövetkezett lényegesebb változásokra szeretnék csupán utalni. Így például arra, hogy a könyvtár működési dokumentumaival kapcsolatos észrevételek az utóbbi mintegy két évben – a nyilvános könyvtárak számának radikális csökkenésével összefüggésben – háttérbe szorultak; előtérbe kerültek viszont – az anyagi lehetőségek bővülésével – a könyvtár megfelelőbb elhelyezésére, berendezésének felújítására, informatikai fejlesztésére vonatkozó javaslatok. A könyvtári szolgáltatás megrendelésével az érintett könyvtárak állománygyarapítása – amelynek milyensége korábban gyakran volt a szakfelügyelői kritika tárgya – egyenletesebbé és magasabb színvonalúvá vált; az újonnan beszerzett állomány feldolgozása is biztosított a szolgáltatást nyújtó nagyobb könyvtárakban; hosszabb távra viszont problémát fog még jelenteni a visszamenőleges adatbevitel megoldása. A szakképzett könyvtáros alkalmazását már csak a nyilvános könyvtárak rohamosan csökkenő számú csoportjában kérheti számon a szakfelügyelet; érdemes megjegyezni, hogy e téren a korábbi években értünk el kisebb eredményeket: jónéhány megyénkbeli könyvtárban a szakfelügyelet biztatására vágott neki az addig szakképzetlen munkatárs – fenntartója támogatásával! – a megyei könyvtár által évenként indított könyvtárosasszisztens-tanfolyam elvégzésének, hogy annak sikeres befejezése után közülük többen azonnal megkezdjék főiskolai könyvtár szakos tanulmányaikat is... Szinte folyamatosan szerepel viszont a szakfelügyelői javaslatok között a könyvtár nyitva tartási idejének növelése – nyilvános könyvtár és könyvtári szolgáltató hely esetében egyaránt.

Ugyancsak gyakran kellett figyelmeztetnünk a fenntartót az állomány „megtisztításának” szükségességére, valamint az állományellenőrzés – sokszor hosszú évek óta – esedékes voltára. Ez utóbbival kapcsolatos tapasztalataink alapján két apró megjegyzés kívánkozik ide:

- Kissé túlzónak tűnik a törvény szigora: kisebb könyvtárakban – ha más ok nincs rá – ritkábban is elegendőnek tartanánk az állományellenőrzés elvégzését.
- Bár a javaslatot a fenntartó számára fogalmazzuk meg – hiszen az ő kötelessége a törvényi előírások betartása –, a megvalósítás a könyvtári szolgáltatást nyújtó megyei vagy városi könyvtár munkáját gyarapítja; de önálló könyvtár is gyakran kéri ehhez a megyei könyvtár szakmai segítségét – viszont e könyvtárak lehetőségei is végesek...

Számos esetben kényszerülünk a fenntartó figyelmét apróbb – vagy legalábbis anyagi vonzatát tekintve kisebb – hiányosságokra is felhívni. Gyakran kell például figyelmeztetnünk arra: a könyvtárnak otthont adó épület falán jó lenne elhelyezni egy erre utaló külső feliratot (táblát), a nyitva tartási idő feltüntetésével! Ha már eligazító tábla a község utcáin-terein úgysem hívja fel a könyvtár helyére a figyelmet...

A könyvtárosnak címzett javaslatok között gyakran hívtuk fel a figyelmet a településre és környékére vonatkozó dokumentumok összegyűjtésének, megőrzésének és hozzáférhetővé tételének fontosságára – talán nem eredménytelenül; a könyvtárközi kölcsönzés népszerűbbé válásában viszont számszerűleg is mérhető a szakfelügyelet ezirányú munkájának eredménye! Sokszor tartottuk fontosnak a könyvtári szolgáltatások településen belüli népszerűsítésének szorgalmazását, különösen a felnőtt lakosságra kiterjedően, a helyi nyomtatott és elektronikus sajtó lehetőségeit is felhasználva.

A tapasztalt „apróbb” hiányosságokról itt nem szólnék; szeretnék viszont röviden kitérni a pozitív tapasztalatokra. Számos községi könyvtárban találkozhattak a szakfelügyelők munkájukat lelkesen és pontosan, esetenként több évtizede végző könyvtárosokkal, akik mindent megtesznek a településen élők könyvtári ellátásának biztosításáért, a sokszor mostoha körülmények között erejükön felül is. Olyan elkötelezett könyvtárosokkal, akik a nyitva tartási időn túl is kinyitják a könyvtárat, ha valaki emiatt bekopog lakásuk ajtaján; akik a könyvtárközi kölcsönzést – a folyamatot gyorsítandó – személyesen is lebonyolítják olvasóik kérésére; akik nemcsak könyvvel és információval szolgálnak az érdeklődőknek, de igyekeznek segíteni kisebb ügyes-bajos dolgaik intézésében is; akik lelkes és eredményes pályázatírói tevékenységükkel lényegesen hozzájárulnak a könyvtár állományának vagy éppen berendezésének javításához; akik sokszor családtagjaikat is bevonva bővítik a könyvtári szolgáltatások körét és idejét; akik a kölcsönzés és az információszolgáltatás lebonyolításán túl számos egyéb feladatot – rendezvények szervezése, kiállítások rendezése, rendhagyó órák tartása, vetélkedők lebonyolítása, faluújság szerkesztésében való részvétel (vagy éppen könyvismertetések írása a faluújságba) stb. – is elvállalva igyekeznek a tőlük telhető leghatékabban nyújtani! A szakfelügyelők által készített beszámolók alapos áttanulmányozása után ezért néha odakerült a könyvtárosnak címzett javaslataim végére még egy ilyenforma megjegyzés is: „Végezze munkáját az eddigi lelkesedéssel és pontossággal!”

A szakfelügyeleti vizsgálatok hatása – véleményem szerint – három területen mérhető le. Közülük elsőként a kérdőívre érkezett reagálásokra utalnék. A szakfelügyelő által kitöltött kérdőívet a hozzá fűzött szöveges megjegyzésekkel, va-

lamint a vezető szakfelügyelő javaslataival minden esetben megküldjük az érintetteknek: a fenntartót képviselő jegyzőnek vagy polgármesternek, a könyvtárosnak, valamint integrált könyvtár esetén az intézmény vezetőjének – reagálásukat kérve. Az első években viszonylag kevés reagálás érkezett, azok jó része is újabb felszólítás eredményeképpen; az utóbbi időben legalább minden második megérkezik a kért határidőre. A válaszok többsége egy-két mondatos: a dokumentum tartalmával egyetértenek, a benne foglaltak megfelelnek a valóságnak; a javaslatokat köszönik. A valamivel bővebb tartalmúak ígéretet tesznek egy-két változtatásra, esetleg már folyamatban lévő előrelépésről tájékoztatnak. A vitatkozó reagálás ugyanolyan ritka, mint a bővebben elemző.

Lényegesen többet tudhatunk meg a szakfelügyelet hatásáról az utóvizsgálat elvégzésekor. Magam eddig mintegy két tucatnyi esetben tehettem ennek keretében kísérletet a változások regisztrálására; tapasztalataim tömör összegzésére előadásom teljes időkerete is kevés lenne. A szakfelügyeleti vizsgálatkor megfogalmazott vezető szakfelügyelői javaslatok megvalósulását illetően többnyire kedvező tapasztalatokat szerezhettem: számos helyen végeztek el az esedékes állományellenőrzést és selejtezést, látványosan fejlődött az informatikai eszközpark, több könyvtárban megindult a visszamenőleges adatbevitel, esetenként a könyvtár elhelyezése is javult, berendezésének megújítása is megkezdődött stb. – nyilvánvalóan nem csupán a szakfelügyeleti vizsgálat hatásának köszönhetően, de talán nem is attól teljesen függetlenül. Örömmel állapíthattam meg, hogy néhány településen a szakfelügyelet időpontjában szünetelő könyvtári szolgáltatás – hosszabb-rövidebb kihagyás után – újraindult. Ugyanakkor tapasztalnom kellett azt is, hogy a problémák egy része újratermelődik: hogy néhány településen a korábban működő könyvtár éppen ottjártamkor nem működött, vagy a két időpont között volt kisebb-nagyobb kimaradás működésében. Az okok helyenként teljesen egyediék, néhány jelenség azonban tipikusnak is mondható. Az utóbbiak közül – a néhány helyen életveszélyessé vált épület mellett – a könyvtáros hiányát szeretném kiemelni, megemlítve egy érdekes – és számomra döbbenetes – adatot: a 2004–2006-ban általam szakfelügyeleti utóvizsgálat keretében felkeresett 19 községi könyvtár közül négyben éppen nem volt könyvtáros; míg a további 15 könyvtár kétharmadában változott a két vizsgálat között eltelt három-négy év alatt a könyvtáros személye – az egyik településen közben kétszer is! Bár ezen adatokból általánosabb, a megye összes községi könyvtárára kiterjeszhető következtetést aligha vonhatunk le, annyit mindenképpen jeleznek: a községi könyvtárosok körében meglehetősen magas a fluktuáció, és ez nagymértékben veszélyezteti a könyvtári szolgáltatások folyamatosságát! Ugyanakkor megerősíteni véljük általuk a bevezetőben tett, a szakfelügyeleti vizsgálat „pillanatfelvétel”-jellegére utaló megállapításunkat is!

A szakfelügyeleti vizsgálatok hatásának harmadik – minden bizonnyal legjobban mérhető – területe a települési könyvtárakat segítő könyvtárosok napi munkája; erről szóljon a nálam e témában sokkal „illetékesebb” munkatársam, Szalai Gáborné!

Közös előadásunkból – reményeink szerint – a kedves jelenlévők képet kaphattak a Győr-Moson-Sopron megyében az elmúlt években lezajlott könyvtári szakfelügyeleti vizsgálatok legfontosabb tapasztalatairól. Természetesen sok mindenről szólhattunk volna még; azonban végezetül csupán három – általam nagyon fontosnak tartott – kérdést szeretnék megfogalmazni!

- Mit javasoljon a szakfelügyelet azon települések fenntartóinak, amely településeken nem működik könyvtár, illetve könyvtári szolgáltató hely? Akik a könyvtárbuszos szolgáltatás elindulására vártak, attól remélték a település könyvtári ellátásának megoldását? Az esetleg évtizedek óta nem gyarapított könyvtárak „leporolásával” alapozzák meg a XXI. század elvárásainak megfelelő modern könyvtárakat? És mi legyen azokkal a községekkel, amelyekben „emberemlékezet óta” nem működött könyvtár? Csér, Gyalóka, Vadosfa, és a többi, száz fő alatti lélekszámú, vagy azt éppen csak meghaladó település kövesse a 68 lakosú Cakóháza példáját: kezdje el kialakítani – a könyvtári normatív támogatás felhasználásával, nulláról indulva – könyvtári szolgáltató helyét? A kérdés fontos és mielőbb eldöntendő, hiszen e települések egy része már kapja, mások igényelni szeretnék a könyvtári normatív támogatást, évente milliónál nagyobb összeget – jó lenne ezt a nem kis pénzt a lehető leghasznosabban elkölteni!
- További kérdés: milyen követelményeket támaszthat a szakfelügyelet a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékén nem szereplő, könyvtári normatív támogatásban részesülő könyvtári szolgáltató helyekkel szemben? Mivel tudjuk elérni, hogy a pénz valóban a könyvtári szolgáltató hely működési körülményeinek és szolgáltatásai színvonalának emelésére használtassék fel? Hogy ne mondhassa a fenntartó: ő már eleget költött a könyvtárra – jó lesz az a pénz más célokra is!
- Végezetül: mi fogja ösztönözni a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékén még fent levő községi könyvtárakat, hogy inkább a nyilvános könyvtárral szemben támasztott követelmények teljesítését válasszák, mint a „lekérés” egyszerűbb és lényegesen több pénzt hozó útját? Mivel lehet, mivel lehetne vonzóvá tenni a községi könyvtárak számára a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékét?

E kérdések továbbgondolását is kérve, köszönöm megtisztelő figyelmüket.

Horváth József

Szakfelügyelet és a területi munka

Megyénkben, Győr-Moson-Sopronban a szakfelügyelet és a területi feladatok ellátása szorosan egybekapcsolódik, ugyanakkor szét is válik.

2002-től 2004-ig Tuba László volt a vezető szakfelügyelő, 2004-től Horváth József. Mindkettőjük véleménye megegyezett abban, hogy aki a Módszertanban dolgozik, területi munkával foglalkozik, az ne végezzen szakfelügyeleti vizsgálatokat. Ennek az álláspontnak nagyon egyszerű magyarázata van. A szakfelügyelők által javasolt feladatok nagy részét – a szakmai munkát – a területi munkát végző kollégáknak kell megvalósítaniuk. Furcsa és ellentmondásos lenne, ha egyszer

szakfelügyelőként, másszor pedig módszertanosként jelennék meg a településen. Ha saját magunknak adnánk feladatokat. Győr-Moson-Sopron megyében tehát a területi feladatok ellátásában részt vevő kollégák nem végeznek szakfelügyeleti vizsgálatot.

Ugyanakkor a szakfelügyeleti munkában való részvételünk már a vizsgálatok éves tervezésénél kezdődik. Az évente megvizsgált 25-30 település a mi javaslataink alapján került be a tervbe. Koncepciónk az volt, hogy először azok a települések kerüljenek górcső alá, ahol probléma van, ugyanakkor lehetőség nyílna az előrelépésre; ahol a mi jelenlétünk kevés, ahol a fenntartónál esetleg nagyobb szava van a minisztériumi megbízólevéllel érkezőnek, mint a területi feladatokat végző könyvtáros kollégának.

A szakfelügyelők munkáját segítő, minden településről összeállítunk egy anyagot, amelyben az általuk vizsgált településről, illetve könyvtáráról szóló legfontosabb információkat közöljük. Kezdve a település lélekszámától a könyvtár működésén keresztül, a kérdőívben szereplő statisztikai adatokon túl az utolsó öt év központi támogatásáig. A feljegyzés végén röviden összefoglaljuk a könyvtárról alkotott véleményünket, és felhívjuk a szakfelügyelő figyelmét az általunk fontosnak ítélt megvizsgálandó kérdésekre, például: kistérségi normatíva felhasználása, statisztikai adatok pontatlansága, rossz működési körülmények, nem megfelelő nyitva tartási idő stb.

Szoros együttműködéssel készül el a településeknek szóló javaslatétel is. A szakfelügyeleti kérdőív elkészülte és a szakfelügyelő javaslata után a vezető szakfelügyelő tájékoztat bennünket a javaslatokról, mi is megtehetjük észrevételeinket. Közös alakítjuk a megye könyvtárfejlesztési koncepcióját.

Győr-Moson-Sopron megye nem aprófalvas megye, de alapvetően a kistelepülések közé sorolandó. A 173 község közül 100 településen a lakosság lélekszáma 1000 fő alatt van. Nálunk nagyközségnek számít a 2891 lakosú Beled vagy a 2169 lakosú Bősárkány. A KSZR koncepcióban ezek még a mozgókönyvtári ellátást igényelhető települések közé számítanak, nálunk viszont azok, ahol a törvényben előírt, a nyilvános könyvtárak jegyzékén történő fentlét kritériumainak meg kell felelni. Ez így is van, ennek eleget tesznek.

A hat nagyközségi könyvtárat a 2002. évi szakfelügyelet vizsgálta. Voltak elmarasztaló észrevételek, például a jogi dokumentációk aktualitásáról, az állománygyarapítás összegéről, a nyitvatartási időről. A szakfelügyelők a legnagyobb lemaradást az informatikai fejlesztésben és az állomány számítógépes felállításában tapasztalták.

A szakfelügyeleti vizsgálatok után a fenntartók a megyei könyvtár munkatársainak segítségét kérték. Milyen programot vásároljanak, milyen módszerrel induljon a visszamenőleges adatbevitel? Segítsük kivonni az állományból az elavult és elhasználdott dokumentumokat, támogassuk őket az állományellenőrzés lebonyolításában és még sok minden másban.

A legfontosabb előrelépés, hogy a hat település közül öt helyen vásároltak könyvtári szoftvert, és az újonnan beszerzett dokumentumokat ebben dolgozzák fel. A visszamenőleges adatbevitel is elkezdődött, illetve folyamatosan történik. Az előrelépés nem csak a szakfelügyeletnek és a megyei könyvtárnak köszönhető; a helyi önkormányzatoknak is akarni kellett a fejlesztést. Sok minden a könyvtároson és az önkormányzaton múlik. Az is megállapítható, hogy szűkös az ön-

kormányzatok anyagi lehetősége, és sajnos, a központi támogatásokból is kevés jut számukra. Az érdekeltségnövelő támogatás minden évben kevesebb lesz. Az utóbbi évek pályázati lehetőségei is beszűkültek.

A többi községi könyvtár esetében nagyon sok szakfelügyeleti javaslatban szerepel, hogy kevés a községi könyvtárak nyitva tartási ideje. Kistelepülések megyéként ez heti egy-két óra, illetve négy-hat óra nyitva tartást jelent. Az elmúlt években ezen több helyen változtattak. Általános tapasztalat, hogy a könyvtár nyitva tartási idejét növelni csak úgy tudják, ha a hagyományos könyvtári szolgáltatásokat összekapcsolják más feladatokkal. Példaként említeném Kimlét, ahol az eMagyarország-pontot a könyvtárba telepítették, így a nyitvatartási idő heti hat óráról 16-ra emelkedett és mind a két feladatot a könyvtáros látja el.

Sajnos, negatív példa is van. A település megnevezése nélkül: egy épületben két egymásba nyíló helyiségben csak mobil elválasztással működik az eMagyarország-pont és a könyvtár, külön nyitvatartási idővel és külön személyvel. Ezt még fokozhatjuk azzal a példával, ahol egy helyiségben külön nyitva tartási idővel, külön személyzettel működik az eMagyarország-pont és a könyvtár. Mondjuk a fenntartóknak, hogy ez nemcsak szakmailag helytelen, de még gazdaságtalan is. A szakfelügyelet is ugyanezt mondja, de változtatás nem történik. Nagyon fontosnak tartanám az ilyen esetekben, hogy a szakfelügyeletnek ne csak javaslattevői joga legyen; jó lenne valamilyen eszköz a szakfelügyelők kezében, amellyel nagyobb nyomást gyakorolhatnának a fenntartókra. Sajnos, javaslatom nincs, hogy mi lehetne ez a szankció.

Van egy település megyénkben, amelyre szeretném felhívni a figyelmet! Und község. Sopron és Kőszeg között az Alpokalján helyezkedik el, az osztrák határtól két kilométernyi távolságra. Csak egy-két adatot mondanék róluk. 365 lakosából 208 regisztrált használó – a lakosság 57 százaléka; a könyvtár heti 7 napon 26 órát tart nyitva. Minden technikai feltétellel rendelkezik. Azt gondolom, sok szakfelügyelő álma, hogy ilyen könyvtárba menjen vizsgálgatni. Ugyanakkor bajban is lenne a javaslatok megfogalmazásánál.

Sok helyen javasolt a szakfelügyelet selejtezését, állomány-ellenőrzést is, és voltak csak az adott könyvtárra jellemző, csak rájuk vonatkozó javaslatok. Szeretnék megemlíteni két olyan szakfelügyeleti javaslatot, amely szinte minden könyvtárnál jelentkezett, ezért úgy gondoltunk, hogy rögtön tenni kell valamit a jobbítás érdekében. Az egyik az ODR-szolgáltatások népszerűsítése. 2003-ban „Az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer és a könyvtárközi kölcsönzés” címmel továbbképzést szerveztünk megyénk községi könyvtárosainak. A továbbképzés után megnőtt a könyvtárközi kölcsönzések száma. A másik, a szakfelügyelők által szinte minden könyvtárnál megfogalmazott javaslat az volt, hogy fordítsanak kiemelt figyelmet a településre és környékére vonatkozó helyismereti dokumentumok gyűjtésére. 2004. év őszén szakmai továbbképzést szerveztünk „Információ és helyismereti gyűjtemény a kistelepülések könyvtáraiban” címmel. A továbbképzésen minden kolléga kapott egy füzetecskét, ennek címe önmagáért beszél: *Mit gyűjtünk? Miből tájékozódjunk? Segédlet Győr-Moson-Sopron megye községi könyvtárosai számára helyismereti gyűjteményük kialakításához és a helyismereti tájékoztatáshoz.* A szakfelügyelet és a térségi szolgáltatás hatása, kölcsönhatása jól érzékelhető volt. A szakfelügyelet javasolt, a megyei könyvtár cselekedett: továbbképzést szerveztünk. A következő években a szakfelügyelet már érezte

vállalni a busz működési költségeit, ezért e szolgáltatás egyelőre hiányzik a palettáról. Nem mondtunk le róla. Ezt javasolja a szakfelügyelet is. A települések továbbra is várják. Az 52 lélekszámú Cséren vagy a 68 fős Cakóházán könyvtári szolgáltatás tekintetében megoldást a könyvtárbusz jelentene.

Megyénkben a szakfelügyelet és a területi munka együttműködése a partnerségre épül. Mint a területi munkával foglalkozó osztály vezetője, úgy gondolom, hogy fontos a szakfelügyelet; nekünk ugyan sok plusz feladatot adott, ugyanakkor sokat segített mind a napi munkánkban, mind a megye könyvtárfejlesztési koncepciójának kialakításában, megvalósításában.

Azt is gondolom, hogy a fontossága mellett a felelőssége is nagy!

Szalai Gáborné

Esélyteremtés az információhoz való hozzáférésben

Hangoskönyvtári szolgáltatások a Szentés Városi Könyvtár Kht.-ban

Előzmények

A Szentés Városi Könyvtár Közhasznú Társaságot 1997-ben hozta létre Szentés Város Képviselőtestülete, azonban tényleges működését csak 1998-ban, a könyvtár új épületbe költözését követően kezdte meg.

Már az épület (a korábbi zsinagóga) átalakításánál fontos szempont volt az esélyteremtés: mozgássérült olvasóink épületbe történő bejutását, illetve épületen belüli közlekedését lift segítette.

Látásukban sérült olvasóink könyvtári ellátását egészen 2003-ig csak könyvtárközi kölcsönzés révén tudtuk megoldani. 2003-ban a helyzet szerencsésen megváltozott: miután az Európai Unió ajánlására a 2003-as esztendő Magyarországon is a fogyatékkal élők évének nyilvánították, jelentős pályázati források váltak hozzáférhetővé – többek között hangoskönyvtárak kialakítására is.

Hangoskönyvtár születik: a szolgáltatás pénzügyi háttere

A Hangoskönyvtár kialakítását és fejlesztését jelentős részben pályázati támogatások révén tudtuk biztosítani. Támogatóink között elsőként a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai Kollégiumát kell kiemelnünk – a Kollégium 2003-ban látásukban sérült olvasók ellátásának javítására írt ki pályázatot. A pályázaton elnyerhető maximális összeg (50 százalék önrész biztosítása esetén) nettó 200 000,- Ft volt. Úgy éreztük, hogy ezt a lehetőséget mindenképp meg kell ragadnunk, hiszen